

CONSELL INTERNACIONAL DELS ARXIUS

COMITÈ DE BONES PRÀCTIQUES I DE NORMES
GRUP DE TREBALL SOBRE L'ACCÉS

Principis relatius a l'accés als arxius

Adoptats per l'AGM el 24 d'agost de 2012

ÍNDEX

PRÒLEG

INTRODUCCIÓ

PRINCIPIS RELATIUS A L'ACCÉS ALS ARXIVS

GLOSSARI DE TERMES

PRÒLEG

L'accés és el procés que fa possible la consulta dels arxius. Aquest és possible perquè existeix d'una part una autorització legal i de l'altra part els instruments de cerca. Des de 1994, el Consell Internacional dels Arxius (ICA) ha publicat quatre normes de descripció arxivística: ISAD(G) en 1994, ISAAR(CPF) en 1996, ISDF i ISDIAH en 2008. Aquestes normes s'apliquen als instruments de recerca, un dels dos elements essencials que permeten l'accés als arxius; aquestes han transformat les pràctiques de descripció. El text dels *Principis d'accés als arxius* es centra sobre l'altre element relacionat amb l'accés: l'autoritat legal que permet consultar els arxius.

Des de fa molt de temps el Consell Internacional dels Arxius ha estat preocupat per la qüestió de l'accés als arxius. A conseqüència dels canvis polítics produïts a Europa als inicis dels anys noranta, els arxiviers europeus van desenvolupar un «Pla per a una política europea normalitzada en matèria d'accés als arxius» que l'ICA va adoptar com a posicionament des de la seva assemblea general celebrada a Edimburg l'any 1997. Tanmateix, aquest Pla es centra quasi en la seva totalitat sobre l'accés als arxius de les administracions públiques, i només es pronuncia sobre l'accés als arxius no governamentals en una referència: «Es recomana, sempre que sigui possible, assegurar-se que es posen en marxa les disposicions per a l'accés als arxius privats d'acord amb les que existeixen per als arxius públics.»

Dos documents complementaris de l'ICA emfatitzen la importància de l'accés com a component de la pràctica arxivística: el *Codi deontològic* de 1996 i la *Declaració universal sobre els arxius* de 2010. El *Codi deontològic* enuncia en els principis 6 i 7:

Principi 6. Els arxiviers han de facilitar l'accés als arxius al major nombre possible d'usuaris i oferir els seus serveis amb imparcialitat a tots els usuaris.

Principi 7. Els arxiviers tenen l'objectiu de trobar l'equilibri just, en el marc de la legislació vigent, entre el dret a saber i el respecte a la vida privada.

La Declaració Universal dels Arxius indica

el caràcter essencial dels arxius per a garantir una gestió eficaç, responsable i transparent per protegir els drets de la ciutadania, assegurar la memòria individual i col·lectiva, comprendre el passat, documentar el present i preparar el futur, ,

identifica com a un dels rols essencials dels arxiviers

posar a disposició els documents per a la seva utilització,

i indica que els arxiviers acorden treballar junts per assegurar

que els arxius siguin accessibles a tothom, dins del respecte a les lleis en vigor i als drets de les persones, els creadors, els propietaris i els usuaris

La primavera de 2010, el Comitè de Bones Pràctiques i Normes de l'ICA va demanar a un petit grup d'arxiviers que considerés la possibilitat d'elaborar un document de bones pràctiques sobre l'accés públic a tots els arxius, tant els governamentals com els no governamentals. Els membres del grup de treball representaven tradicions arxivístiques diverses: Trudy Huskamp Peterson (Estats Units), Secció de les associacions professionals, va presidir el grup, els membres del qual van ser Sarah Choy (Arxius del Consell legislatiu de Hong Kong), representant a la branca regional de l'Est d'Àsia (EASTICA); Victoras Domarkas (director dels Arxius nacionals de Lituània) per la branca regional europea (EURBICA); Chido Houbraken (Països Baixos, consultor en arxivística), EURBICA; Silvia Ninita de Mourao Estevas (Arxius nacionals del Brasil), per l'Associació Llatinoamericana d'Arxius ; Hélène Servant (Servei interministerial dels Arxius de França), EURBICA ; Maggie Shapley (Arxius de la universitat nacional australiana) en representació de la secció dels arxius de les universitats i de les institucions de recerca (SUV)¹.

Després de la primera reunió a París el maig de 2010, els membres del grup van produir dos documents principals: una declaració de *Principis sobre l'accés als arxius* i un informe tècnic que proporciona consells sobre l'aplicació dels *Principis*. El Grup de Treball va convidar els presidents dels òrgans de l'ICA que no estaven representats en el grup de treball, i que en els seus treballs sovint es troben amb problemes d'accés, a designar un representant per llegir l'esborrany, comentar-lo i participar en una reunió de consulta sobre els *Principis* a París el mes de febrer de 2011. El grup de consulta va incloure a Didier Bondue en representació de la Secció d'Arxius del món del treball i dels negocis; Fatoumata Cisse per la branca regional d'Àfrica Occidental (WARBICA); Kim Eberhard de la Secció d'Arxius de les esglésies i les confessions religioses; Soufi Fouad en representació de la Branca regional Àrab (ARBICA); Deborah Jenkins de la Secció dels locals, municipals i territorials (SLMT); Jan Lohman de la Secció d'Arxius d'organitzacions internacionals; Ivan Murambiwa en representació de la delegació regional de l'Est Sud d'Àfrica (ESARBICA); Gunther Scheffbeck de la Secció d'Arxius dels Parlaments i dels partits polítics, i, finalment, David Sutton d'arxius literaris i artístics. El Grup consultiu va acordar que ICA hauria d'adoptar una sèrie de principis en matèria d'accés i va realitzar diversos suggeriments sobre els dos documents principals.

El grup de treball va establir una nova versió dels dos documents, els va difondre en el si del grup de consulta, i els va corregir una altra vegada. El *Principis d'accés als arxius* revisats, acompanyats d'un pla i un calendari per organitzar un debat general van ser revisats pel comitè executiu de l'ICA en la seva reunió del mes de març de 2010. El comitè va adoptar el pla i el calendari proposats per la consulta; en la mesura en la que l'accés és una qüestió de gran preocupació per la major part dels usuaris, el pla preveia compartir l'esborrany amb els grups d'usuaris i les organitzacions aliades i demanar les seves aportacions. El comitè executiu també va comentar el *Principis*, els quals van ser revistats tenint en consideració les opinions expressades.

Els *Principis* van ser publicats en el marc d'una consulta pública el mes d'agost de 2011; el període de consulta va acabar a començaments de febrer de 2012. A més de la publicació del projecte en la pàgina web de l'ICA i un correu electrònic als membres el gener de 2012 per recordar-los que el període de consultes seguia obert. Es va convidar a fer aportacions a gairebé dues dotzenes d'organitzacions i associacions de professionals afins que treballen principalment en el domini de la investigació. Es van rebre vint-i-set respostes. Cinc procedien

d'arxius nacionals (Bèlgica, Canadà, Itàlia, Paraguai i Regne Unit). Dues sèries d'observacions van ser aportades per grups del si de la Society of American Archivists. Dues reaccions provenien de professions relacionades (Federació internacional de biblioteques i Societat d'Història dels assumptes exteriors americans), així com una declaració de l'Associació d'Historiadors de la Itàlia Moderna que va ser incorporada als comentaris de la direcció general dels arxius italians. Una altra de la secció de l'ICA (SUV). Un grup d'onze historiadors africans també va aportar observacions. Les altres provenien d'arxiviers d'Argentina, Austràlia, França, Espanya, Suïssa, Estats Units i Zimbabwe; aquests representen a arxiviers que treballen en els arxius públics (de diferents nivells) i en les universitats; en molts casos, no s'ha pogut determinar ni el país ni la institució que ha participat.

Després del tancament del període de consulta, el grup de treball va llegir tots els comentaris i va revisar els esborranys de textos. En aquest estadi, el grup de treball va decidir que podria ser confús per alguns lectors vincular les directrius tècniques als principis; així doncs es va recomanar que les directrius tècniques es publicuessin apart, com a document que facilita l'aplicació dels principis, un cop aquests hagin estat adoptats. Els *Principis* revisats van ser enviats al Comitè executiu per la seva revisió abans de la reunió de primavera de 2012. Els comentaris aportats pels membres de la Comissió del Programa i el Comitè executiu van ser comunicats al grup de treball i el projecte va ser novament revisat.

El text dels *Principis d'accés als arxius* comprèn 10 principis acompanyats d'un comentari explicatiu de cadascun d'aquest: els *Principis* i els comentaris en conjunt constitueixen una declaració de pràctica professional. Els *Principis* estan acompanyats d'un breu glossari.

Els membres del grup de treball reconeixen que la major part dels governs i de nombroses institucions tenen una rica història en matèria de gestió de l'accés. Per a ells, aquest text on s'estableixen els principis de pràctica professional s'afegeix als processos ja existents, i permet als arxiviers comparar les seves pràctiques institucionals amb una referència externa i a revisar-les si és necessari. En les institucions on les pràctiques d'accés són febles o discutides, el text que estableix els principis de la pràctica professional ofereix unes línies directrius que permeten iniciar processos de revisió i modificació. Els membres del Grup de Treball i el Grup Consultiu ampliat consideren els *Principis* com a una declaració de pràctica professional sòlida que beneficiarà la professió.

INTRODUCCIÓ

Els arxius es conserven per ser usats per les generacions actuals i futures. El servei d'accés enllaça els arxius amb el públic; aquest proporciona informació als usuaris sobre la institució i els seus fons; influeix en la decisió del públic de confiar o no en els custodis dels arxius i en la qualitat del servei que proporcionen. Els arxiviers promouen una cultura d'obertura, però accepten les restriccions d'accés establertes per les lleis i altres fonts de regulació, per la deontologia o per les exigències dels donants. Atès que la restricció és inevitable, aquesta ha de ser clara i limitada en el seu abast i en la seva durada. Els arxiviers animen als responsables a formular mandats clars i normes d'accés coherents, però en absència de directrius inequívokes, els arxiviers proporcionen un accés adequat tenint en consideració la deontologia professional, l'equitat i la justícia i les exigències jurídiques. Els arxiviers han d'assegurar-se que les clàusules de restricció d'accés s'apliquin d'una manera justa i raonable, evitar l'accés no autoritzat als arxius en els que l'accés està restringit, i proporcionar l'ús més ampli possible dels arxius a través de restriccions d'accés i el seu ràpid abandonament quan ja no estiguin justificades. Els arxiviers s'adhereixen als *Principis d'Accés als Arxius* en formular i implementar polítiques d'accés.

Objectiu dels *Principis d'accés als arxius*

Els *Principis d'accés als arxius* proporcionen als arxiviers una referència internacional que fa d'autoritat i permeten avaluar les polítiques i les pràctiques d'accés existents, al mateix temps que esdevé un marc per utilitzar en l'adopció de les noves normes d'accés o per modificar les ja existents.

Abast dels *Principis d'accés als arxius*

Els *Principis d'accés als arxius* cobreixen al mateix temps els drets d'accés per part del públic i les responsabilitats dels arxiviers en permetre l'accés als arxius i a les seves informacions.

Els *Principis* reconeixen que la gestió de l'accés pot implicar igualment la seva limitació en funció de les informacions contingudes en els arxius.

Els *Principis* reconeixen d'altra banda que en determinats països moltes lleis codifiquen les regles d'accés en contradicció les unes amb les altres. Això és cert tant per les lleis relatives als arxius confiats a la custòdia de l'Estat com per les relatives als arxius d'organismes privats i no governamentals. Els arxiviers animen activament als governs, els parlaments i els tribunals a harmonitzar les lleis d'accés.

Els *Principis* s'apliquen al mateix temps als arxius de l'administració pública i als no governamentals. Poden existir diferents implementacions en els arxius públics i en els privats.

Els *Principis* sobreentenen que els arxiviers s'impliquen activament en assegurar la transferència dels arxius amb valor permanent a les institucions encarregades de la seva

conservació, on el públic els pugui consultar amb major facilitat que si aquests encara estiguessin sota la custòdia del servei productor.

Els *Principis* no es refereixen a les tasques generals d'un servei d'ajut a la consulta i a les normes de prestació del servei, ni tampoc a aspectes relacionats amb els recursos necessaris per implementar els *Principis*.

Els *Principis* no contemplen aspectes relacionats amb la propietat intel·lectual, donat que l'accés als documents sotmesos al drets d'autor és permès encara que només es poden realitzar còpies conforme al que estableix la reglamentació sobre la propietat intel·lectual. De la mateixa manera, els *Principis* reconeixen que la necessitat de protegir els originals de les deterioracions derivades del seu ús pot exigir que es limiti l'accés físic; tanmateix, els arxivers han de proporcionar la informació continguda en aquests documents.

Cada principi està acompanyat d'un comentari, els principis i els comentaris constitueixen en el seu conjunt els *Principis de l'accés als arxius*.

Responsabilitat en l'aplicació del *Principis d'accés als arxius*

Les institucions que conserven els arxius són encoratjades a comparar la seva política d'accés actual amb els *Principis* i a adoptar-los com a guia professional per a l'accés als arxius que tenen confiats per a la seva custòdia. Les principals responsabilitats en l'aplicació dels *Principis* són compartides pels gestors, els arxivers, els donants i el personal de les institucions que confien els seus expedients a la custòdia dels arxivers.

- Una persona en el si de la institució d'arxius o del seu organisme de tutela ha de tenir la responsabilitat principal del programa d'accés. Aquesta persona (o grup de persones) haurà de disposar de l'autoritat suficient per assegurar al mateix temps l'obertura de la informació en el moment oportú i la seva protecció. Els dirigents de l'organisme de tutela són els encarregats de mantenir els programes d'accés de les institucions d'arxius actualitzats, de proporcionar un finançament adequat i de possibilitar que els membres del seu personal tinguin la formació professional i el suport necessaris per donar compliment a les seves tasques amb competència en interès dels usuaris, dels arxius, dels productors i dels donants.
- Els arxivers són els responsables de la concepció, la implementació i el manteniment dels sistemes de control de l'accés. Tots els membres del personal han de comprendre els principis fonamentals de l'accés, la necessitat d'una gestió segura de la informació d'accés restringit i la responsabilitat de no divulgar-la tret que hagi estat feta pública per processos validats. Els arxivers que participen en els processos de presa de decisió relatius a l'accés han de tenir una bona comprensió del corpus jurídic i de les pràctiques relacionades, així com de les necessitats dels usuaris. Els arxivers formen als nous membres del personal en el funcionament del sistema d'accés dels arxius en la mesura en les que les seves funcions ho exigeixen.

- Els donants i el personal encarregat en el si de les administracions de les transferències de documents a una institució d'arxius han d'identificar els que es conserven amb la finalitat de ser accessibles. Aquests tenen la responsabilitat d'indicar clarament quines informacions han de ser reservades a la consulta pública per un determinat període de temps, els motius de la restricció i la durada d'aquesta. El personal de les administracions i els donants negocien amb els arxivers en un esperit de cooperació i confiança.

Els juristes, els professional en l'informàtica i en la seguretat i els especialistes en la desclassificació aporten el seu suport al programa d'accés. Els juristes han de comprendre els principis fonamentals de la gestió dels arxius i donar suport a la institució d'arxius, que assegura l'equilibri entre les necessitats institucionals i les dels usuaris en el marc legal aplicable. És responsabilitat dels administradors de sistemes informàtics vetllar per a que tots els documents siguin autèntics, que els arxivers i usuaris puguin tenir accés segons les seves necessitats, i que les informacions restringides estiguin protegides eficaçment dels accessos no autoritzats. El personal de seguretat és el responsable d'aplicar-la i de la supervisió de l'accés a les zones d'emmagatzematge dels arxius, amb una vigilància especial en els llocs en els que es conserven els documents d'accés restringit. Els especialistes en la desclassificació, en particular les persones que treballen en els serveis productors els documents susceptibles de ser desclassificats, han de procedir a la revisió dels documents de forma que la desclassificació es faci de forma competent i en el temps requerit.

Nota: En el document dels Principis, la paraula "arxius" designa els fons d'arxius d'una institució més que la mateixa institució.

PRINCIPIIS D'ACCÉS ALS ARXIUS

1. El públic disposa del dret d'accés als arxius dels organismes públics. Tant els òrgans públics com els privats haurien d'obrir els seus arxius de la forma més àmplia possible.

L'accés als arxius de l'administració pública és essencial per a una societat informada. La democràcia, la capacitat de retre comptes, la bona governança i el compromís cívic exigeixen la garantia jurídica que les persones tindran accés als arxius dels organismes públics produïts pels governs nacionals, dels territoris autònoms i de les administracions locals, de les institucions intergovernamentals i de qualsevol organisme i persona física o moral en exercici de funcions públiques o que funcionin amb fons públics. Tots els arxius dels organismes públics estan oberts al públic llevat si són una excepció legalment fonamentada.

Les institucions, tan públiques com privades, que disposen d'arxius privats no tenen l'obligació legal d'obrir els seus arxius a usuaris externs, tret de que una legislació específica, una exigència o un reglament legal els imposi aquesta responsabilitat. Tot i així nombrosos arxius privats contenen al mateix temps documents institucionals i documents personals que tenen un valor important per comprendre la història social, econòmica, religiosa, comunitària i personal, també per fer progressar el pensament i sostenir el desenvolupament. Els arxivers que treballen en institucions privades i que gestionen els seus arxius són animats a proporcionar al públic l'accés als arxius, especialment si aquestes institucions mantenen arxius en els que el seu coneixement permetrà protegir drets o ser de benefici per l'interès públic. Els arxivers posen èmfasi en la importància d'obrir els arxius institucionals per ajudar a garantir la transparència i la credibilitat de l'administració, millorar la comprensió pública de la història de l'organització i de les seves contribucions a la societat, ajudar a la institució a complir amb la seva responsabilitat social de compartir la informació per al bé públic, i millorar la imatge de la institució.

2. Les institucions d'arxius donen a conèixer l'existència dels arxius, incloent aquelles que no són accessibles, així com de l'existència de mesures que limiten l'accés als arxius.

Els usuaris han d'estar en disposició de localitzar la institució d'arxius que conserva els documents que els són del seu interès. Els arxivers proporcionen gratuïtament les informacions sobre el seu centre i els arxius que conserven. Aquests informen al públic de les clàusules generals de l'ús dels fons d'acord amb els manaments legals, les polítiques i els reglaments de la institució. Ells vetllen per tal que les descripcions dels fons estiguin actualitzades, exactes i conformes amb les normes internacionals de descripció per facilitar l'accés. Els arxivers comparteixen amb els usuaris les versions no definitives dels arxius en

el cas que faltin les versions finals, a reserva que això no comprometi la seguretat dels arxius o no vagi en contra de les mesures que limiten l'accés.

Les institucions que permeten la consulta pública d'una part, sigui quina sigui, dels seus arxius han de publicar una política d'accés. Els arxivers parteixen del principi que els arxius són accessibles; vetllen per tal que les clàusules de restricció estiguin redactades de forma clara amb la finalitat que el públic les pugui comprendre, i que siguin aplicades de forma coherent.

Els usuaris tenen el dret de saber si una sèrie concreta, un expedient o una part d'un document existent està exclòs o no de consulta o ha estat destruït. Els arxivers fan públic el fet que existeixin arxius no accessibles mitjançant descripcions precises, amb la inserció de testimonis o l'ús de marcadors electrònics. Els arxivers proporcionen el màxim d'informació sobre els documents no accessibles, incloent el motiu de la no accessibilitat i la data en la que els documents seran revisats per veure si aquests són accessibles o hauran de ser accessibles, a condició que la descripció no reveli informació que comporti la no accessibilitat, o no violi cap llei o reglament vinculant.

3. Les institucions d'arxiu tenen una actitud proactiva en matèria d'accés als arxius

Els arxivers tenen la responsabilitat professional de promoure l'accés als arxius. Ells comuniquen les informacions sobre els arxius a través de nombrosos mitjans com Internet, publicacions en paper i en línia, programes públics, els mitjans comercials i les activitats de formació i sensibilització. Estan constantment atents a l'evolució de les tecnologies de la comunicació i usen les que estiguin disponibles i siguin pràctiques per promoure el coneixement dels arxius. Cooperen amb altres serveis d'arxiu per elaborar índexs de localització, guies, portals i punts d'accés per ajudar als usuaris a trobar els documents que cerquen. Comuniquen de manera proactiva les parts dels fons que són d'interès pel públic mitjançant les publicacions, la digitalització, amb informacions al lloc Web de la institució o contribuint amb projectes de publicacions externes. Els arxivers tenen en compte les necessitats dels usuaris en el moment de decidir com es publiquen els arxius.

4. Els serveis d'arxiu vetllen per a que les clàusules de restricció d'accés siguin clares i d'una durada establerta, que estiguin fonamentades sobre una legislació apropiada, que reconeguin el dret a la protecció a la privacitat, i a que respectin els drets dels propietaris dels arxius privats.

Els arxivers faciliten un accés el més ampli possible als documents, però reconeixen i accepten la necessitat d'establir determinades restriccions d'accés. Aquelles que siguin imposades per la llei o per la política institucional, per les del servei d'arxiu, les de la institució de tutela o les d'un donant. Els arxivers vetllen per a que les polítiques i normes d'accés aplicables als arxius de la seva institució siguin publicades de forma que les clàusules de restricció i els seus motius siguin clars per al públic.

Els arxivers busquen limitar les restriccions d'accés a aquelles que imposa la llei, o a

identificar els perjudicis concrets als interessos públics o privats que temporalment poden prevaldre sobre els beneficis d'obrir els arxius en aquell precís moment. Les clàusules de restricció s'imposen per un temps limitat, que pot tractar-se d'un període específic de determinats anys o fins a que succeeixi un esdeveniment concret, com pot ser la mort d'una persona.

Les clàusules generals de restricció d'accés s'apliquen a tots els fons d'arxius; en funció de la natura de la institució, cobreixen la protecció de la vida i de les dades privades, la seguretat, les informacions en matèria d'investigació o d'aplicació de la llei, els secrets comercials i la seguretat nacional. El seu abast i la durada de la seva aplicació han de ser clars i fets públics.

Les clàusules particulars de restricció d'accés s'apliquen únicament a conjunts específics de documents institucionals; aquestes s'apliquen per una durada determinada. Un enunciat clar de la clàusula específica de restricció d'accés s'ha d'incloure a la descripció arxivística pública dels documents afectats.

L'accés als arxius i als documents personals que hagin estat objecte de donació estan limitats per les condicions establertes en el document d'adquisició, com un acta de donació, un testament o un intercanvi de cartes. Els arxivers negocien i accepten les clàusules de restricció imposades pels donants si aquestes són clares, d'una durada limitada i si poden ser aplicades en termes equitatius.

5. Els documents són consultables segons unes condicions d'accés justes i iguals per a tothom.

Els arxivers faciliten els documents als usuaris sense discriminació segons els principis de justícia i igualtat, i en el temps exigít. Diferents categories d'usuaris consulten els arxius i les regles d'accés han de tenir en compte aquests grups diferenciats (per exemple el públic en general, els menors adoptats que busquen informacions sobre els seus pares biològics, investigadors en medicina que busquen informacions estadístiques en els fons dels hospitals, víctimes de violacions dels drets humans). Així aquestes hauran d'aplicar-se de la mateixa manera per a tothom sense distinció. Quan un document no accessible és revisat i s'acordi el seu accés per a una persona del públic general, el document podrà ser consultat per altres persones del públic segons les mateixes modalitats i condicions.

Les decisions d'accés són adoptades el més ràpidament possible després de la recepció de la petició de consulta. Els arxius dels organismes públics que hagin estat oberts a consulta pública abans de la seva transferència a la institució d'arxius, a excepció d'aquells que hagin resultat públics per mitjans il·legals o no autoritzats, romandran accessibles després de la seva transferència sigui quin sigui el seu contingut, la seva forma o la seva data. Si només una part de la informació continguda en un document ha estat publicada o és fàcilment accessible per al públic, es manté accessible després de la transferència; la informació restringida depèn de la política i dels procediments normals d'accés. Els arxivers animen les accions jurídiques o reglamentàries adreçades a obrir els arxius de forma responsable i no sostenen les temptatives adreçades a prohibir l'accés a informacions que ja han estat fetes

públiques, bé sigui classificant-les de nou bé sigui destruint els arxius.

Les institucions privades que conserven arxius han de proporcionar accés als usuaris segons un principi d'igualtat; tanmateix, els convenis existents amb els donants, les exigències en matèria de seguretat de la institució i els contractes vigents poden induir a l'arxiver a establir distincions entre els investigadors. Els criteris usats per les institucions privades per a definir un accés selectiu han de ser públics en la seva política d'accés, i els arxivers animen a les seves institucions a reduir les excepcions en la mesura que els sigui possible.

6. Les institucions que conserven arxius han de garantir que les víctimes de delictes greus, d'acord amb la legislació internacional, tinguin accés als arxius que proporcionen les evidències necessàries per fer valdre els drets humans i documentar la seva violació, encara que aquests documents no siguin accessibles al gran públic.

L'Alt Comissariat dels Drets Humans de les Nacions Unides, en els seus *Principis revisats per a la protecció i la promoció dels drets humans mitjançant la lluita activa contra la Impunitat* (2005) declara els drets de les víctimes i de les seves famílies a conèixer la veritat sobre les violacions dels drets humans. Els *Principis* destaquen el rol essencial que juga l'accés al arxius per conèixer la veritat, detenir les persones responsables de les violacions dels drets, reclamar indemnitzacions, i defensar-se contra les acusacions de violació dels drets humans. Els *Principis* indiquen que cada persona té dret a saber si el seu nom apareix en els arxius de l'Estat i, si és el cas, a impugnar la validesa de la informació presentant a la institució arxivística una declaració que es posarà a disposició dels arxivers sempre que l'expedient que conté el nom sigui sol·licitat per a finalitats de recerca.

Les institucions d'arxius obtenen i conserven les proves necessàries per a protegir els drets de les persones i oposar-s'hi a la seva violació en el cas en els que els crims greus siguin propis del dret internacional on hagin estat comesos. Les persones que desitgin consultar els arxius per motius relacionals als drets humans tenen accés als arxius d'interès per aquestes investigacions, encara que aquests no siguin accessibles al gran públic. El dret d'accés amb finalitat de defensa dels drets humans s'aplica als arxius públics i, en la mesura que sigui possible, als arxius privats.

7. Els usuaris tenen dret a reclamar després que el seu dret d'accés hagi estat denegat.

Tota institució d'arxius disposa d'una política i d'uns procediments clars per tramitar les reclamacions resultants d'una primera denegació d'accés. Quan una petició de consulta és refusada, els motius de la denegació han d'estar clarament exposats per escrit i transmesos al peticionari el més ràpidament possible. Els investigadors que hagin vist denegat l'accés han de ser informats del seu dret de recurs, així com dels procediments i terminis, si existeixen, per fer-ho.

Pel que fa als arxius públics, pot haver diversos nivells de recurs, que comprenen en primer lloc una revisió interna i en segon terme, el recurs a una autoritat independent i imparcial constituïda per llei. Pels arxius que no són públics, el procés de reclamació pot ser intern, però hauria d'obeir la mateixa aproximació general.

Els arxivers que participen en els procediments de reclamació en primera instància han de proporcionar a les autoritats procedents la revisió de les informacions pertinents per a jutjar el cas, però no prenen part en la decisió concernent a la reclamació.

8. Les institucions que conserven els arxius vetllaran per a que les limitacions de caràcter operatiu no impedeixin l'accés als arxius.

La igualtat de drets d'accés als documents no només significa beneficiar-se d'un tractament d'igualtat, sinó que també inclou el dret de beneficiar-se dels arxius.

Els arxivers entenen les necessitats tant dels investigadors que ja usen els arxius com d'aquells que els podrien usar i aprofiten aquest coneixement per concebre les polítiques i els serveis que donaran resposta a aquestes necessitats, reduint les limitacions d'accés de caràcter operatiu. Aquests ajuden especialment als discapacitats, als analfabets o a les persones desfavorides i a qui pogués tenir importants dificultats per consultar els arxius.

Les institucions d'arxius públics proporcionen a les persones que desitgen fer investigacions als arxius un accés gratuït. Les institucions d'arxius privats poden instaurar costos d'inscripció, però haurien de tenir en compte la capacitat de l'usuari de pagar i que aquests costos no siguin un obstacle per a la consulta.

Els investigadors que viuen lluny de la institució que conserva els arxius o aquells que s'hi dirigeixen, poden obtenir còpies en diferents formats en funció de les capacitats tècniques de la institució d'arxius. Les institucions poden fer pagar, d'acord a unes tarifes raonables, el servei de còpia a demanda.

L'accés parcial als documents és un mitjà que permet l'accés quan l'expedient o el document no pot ser accessible en la seva totalitat. Si determinades frases o algunes pàgines d'un document d'arxius contenen informació sensible, aquesta ha de ser retirada i la resta del document pot ser accessible al públic. En la mesura que sigui possible, els arxivers no es neguen a fer còpies emmascarades dels arxius demanats tot o el treball que això exigeix; tanmateix, si el fet d'emascarar un document o un expedient fa perdre el seu sentit o esdevé intel·ligible, els arxivers no els han d'emascarar i els documents restaran no accessibles.

9. Els arxivers tenen accés a tots els arxius restringits i poden sotmetre'ls al tractament arxivístic necessari.

Els arxivers accedeixen als arxius d'accés restringit confiats a la seva custòdia amb la finalitat d'analitzar-los, conservar-los, classificar-los i descriure'ls de forma que sigui

coneguda la seva existència i els motius de la restricció d'accés. Aquest treball arxivístic permet evitar la destrucció o oblit deliberat (o no) dels arxius, i contribueixen a assegurar la seva integritat. La conservació i la descripció dels arxius d'accés restringit animen al públic a confiar en la institució d'arxius i en la professió d'arxiver, atès que permet als arxivers ajudar al públic a localitzar l'existència d'aquests documents, a conèixer la seva naturalesa i a saber quan i com aquests documents seran disponibles. Si els arxius d'accés restringit han estat classificats de conformitat amb la seguretat nacional o estan sotmesos a altres clàusules de restricció d'accés que exigeixen autoritzacions especials, els arxivers hauran de complir amb els procediments d'autorització establerts per consultar-los.

10. Els arxivers participen en els processos de presa de decisió relacionats amb l'accés als arxius.

Els arxivers ajuden a les seves institucions a establir polítiques i procediments d'accés i a estudiar els arxius per poder fer-los accessibles dins del marc legal, les línies directrius i les bones pràctiques existents sobre l'accés. Els arxivers treballen amb els juristes i altres membres de l'organització per decidir el marc general i d'interpretació de les clàusules de restriccions d'accés que ells aplicaran a continuació. Els arxivers coneixen els arxius, les clàusules de restricció d'accés, així com les necessitats i exigències de les parts interessades; igualment saben quines informacions són ja de domini públic sobre l'assumpte referit als arxius; els arxivers usen els seus coneixements per prendre decisions relacionades amb l'accés. Els arxivers ajuden a la institució a prendre decisions fonamentades i a obtenir resultats coherents i raonables.

Els arxivers controlen l'aplicació de les clàusules de restricció d'accés, la revisió dels arxius per estudiar si són accessibles i la supressió de les clàusules de restricció d'accés que no puguin ser aplicables durant més temps.

PRINCIPIS D'ACCÉS ALS ARXIUS

GLOSSARI

Totes les definicions, tret de que es mencioni el contrari, han estat preses de la sèrie de *Manuals de l'ICA, Volum 7, Diccionari de terminologia arxivística*, 2ª edició, Munic: K.G. Saur, 1998.

Accés: Possibilitat de consultar els arxius com a resultat alhora d'una autorització legal i a l'existència d'instruments de recerca.

Classificació de seguretat: Restricció d'accés i ús dels documents / arxius o de les informacions que aquests contenen imposades per un govern en interès de la seguretat nacional. Aquests documents / arxius o informacions estan qualificats de "classificats".

Confidencialitat: Caràcter secret o vinculat a la vida privada presentat per determinades informacions i/o documents i que en limiten el seu accés.

Contracte: Document proveït d'un o més signes de validació establert en molt països per una autoritat pública (notari o altres) i que, un cop emès, dóna efecte a una disposició jurídica o un acord entre les parts.

Protecció de dades: Mesures legals que assegurin la protecció dels drets de les persones físiques o morals en els processos automatitzats de recollida i de tractament de dades que les afecten i en la seva divulgació.

Desclassificació: Aixecament de tota restricció a l'accés a un document o a una informació que ha estat objecte d'un procediment de classificació de seguretat.

Dipòsit: Procediment que consisteix en posar els documents sota la custòdia d'un servei d'arxius sense transferir la seva propietat.

Donació: Entrada de documents a un dipòsit d'arxius resultat d'una cessió de propietat per part d'una persona privada, física o moral, feta a títol gratuït i sovint confirmada per un acte escrit i irrevocable.

Donant: Origen del qual prové una donació.

Expedient: Conjunt de documents agrupats, bé sigui pel productor en el seu ús habitual, bé sigui en el procés de classificació d'arxius, que fan referència a una mateix motiu o a un mateix afer. L'expedient es habitualment la unitat bàsica en l'interior d'una sèrie orgànica. (Font. Norma general i internacional de descripció arxivística, 2ª edició).

Libertat d'informació: Concepte d'un dret jurídic d'accés a la informació continguda als arxius, diferent del dret d'accés als arxius pròpiament dits.

Revisió d'accés: Revisió crítica dels arxius amb la finalitat de determinar la presència de documents o informacions restringides.

Emmascarament: Procés per emmascarar o retirar informacions sensibles d'un document abans d'obrir-lo a l'accés públic (ARMA internacional, *Glossari de termes de la gestió d'arxius i de les informacions*, 3era edició)

Fons: Conjunt de documents, de qualsevol tipologia o suport, produït orgànicament i/o reunit i utilitzat per una persona física, una família o un organisme en l'exercici de les seves activitats i funcions. (Font: *Norma general i internacional de descripció arxivística*, 2ona edició)

Instrument de descripció: Terme genèric que designa qualsevol eina de descripció o de referència, elaborat o rebut per un servei d'arxiu, en el procés d'establiment d'un control administratiu, intel·lectual de la documentació. (Font: *Norma general i internacional de descripció arxivística*, 2ona edició)

Unitat documental simple: Unitat arxivística més petita i indivisible intel·lectualment: una carta, un memòria, un informe, una fotografia o un enregistrament sonor per exemple (Font: *Norma general i internacional de descripció arxivística*, 2ona edició)

Respecte a la intimitat: dret que garanteix a les persones la no divulgació de les informacions de caràcter personal o privat contingudes als arxius.

Restricció d'accés: limitació de consulta d'expedients o de documents concrets, o d'informacions específiques, imposada per la normativa general o particular fixada en els terminis d'accés o per clàusules generals de restricció d'accés.

